

ARBETE, UTBILDNING OCH IDENTITET

Unga vuxna kvinnliga akademiker
reflekterar över arbetets betydelse
för identitetsskapandet

Christina Bernström
Handledare: Åsa Lundqvist

Magisteruppsats i socialt arbete (15 hp)
Socialhögskolan
Lunds universitet
VT 2010

ABSTRACT

Author: Christina Bernström

Supervisor: Åsa Lundqvist

Examinor: Håkan Jönson, Katarina Jacobsson

Title: Work, education and identity – young adult female students' reflections about the work's importance for their identity formation [translated title].

The purpose of this study was to increase the understanding of the importance of work and professional identity to young adult female students' identity formation. The questions that follow in this thesis were what young adult women think of the importance of their education and expectations about their future work, the importance of the salary and finally the possibility to combine work and family life. To accomplish the goal of this study semi-structured interviews with six young adult women, who are all at the end of their education, were made. The interviews were analyzed by using the theory of Anthony Giddens about modernity and reflexivity, with a focus on identity, along with the theory of Ulrich Beck about individualization.

The opinion about work and professional identity's impact on the personal identity tend to vary and is highly individual. Clear is, however, that the respondents seem to find a great importance in the choice of their education and they also seem to have great expectations about their future work. They have little or no worry about the possibility to combine work and family life. The respondents find the salary important because it says something about the individual's value on the labour market and the salary should correspond to the individual's competence, skills and education.

Key words: work, identity, young adult women, professional identity, social identity, personal identity, reflection.

FÖRORD

Denna uppsats har till syfte att fokusera på arbetets betydelse för unga vuxna kvinnliga akademikers identitetsskapande. Detta har inneburit att försöka belysa vilken syn och vilka förväntningar unga vuxna kvinnliga akademiker har på det kommande yrkeslivet, och vilken betydelse de tillskriver arbetet för den egna personliga identiteten. Uppsatsen bygger på semistrukturerade intervjuer med sex kvinnliga studenter, där svaren har analyserats och tolkats. Intresset för detta ämnesval väcktes redan under socionomutbildningen men har vuxit sig allt starkare efter utbildningens slut, något som till stor del kan bero på att jag själv som individ har befunnit mig mellan studier och arbete.

TACK

Det har varit en intressant och givande period att arbeta med den här uppsatsen, att få ta del av andras tankar och upplevelser samt forskning kring ämnet. Ett särskilt tack skulle jag vilja rikta till uppsatsens respondenter, d.v.s. de sex kvinnliga studenter som har visat intresse för uppsatsen och ställt upp med sin tid för att dela med sig av sina tankar kring ämnet. Ett stort tack skulle jag även vilja rikta till min handledare Åsa Lundqvist som med ett stort intresse för detta ämne har stöttat, hjälpt och inspirerat mig i processen att få denna uppsats färdig. Till sist skulle jag även vilja tacka familj och vänner som har varit stöttande och visat förståelse för den tids- och energikrävande period som ett uppsatsarbete innebär.

Christina Bernström

Lund, augusti 2010

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 INLEDNING	6
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	7
1.2 SYFTE	9
1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR	9
1.4 AVGRÄNSNINGAR	9
2 TIDIGARE FORSKNING	10
2.1 IDENTITETSBEGREPPET	10
2.2 ARBETETS BETYDELSE	12
2.2.1 Drivkrafter	12
2.2.2 Självförverkligande	13
2.3 ARBETE OCH ÖVRIG TID – MÖJLIGHETEN ATT KOMBINERA ARBETE MED FAMILJELIV	13
3 TEORI	15
3.1 GIDDENS TEORI OM MODERNITET OCH REFLEXIVITET MED FOKUS PÅ IDENTITET	15
3.2 BECKS TEORI OM INDIVIDUALISERING	17
3.3 TEORINS KOPPLING TILL STUDIEN	18
3.3 KRITISK REFLEKTION	18
4 METOD	19
4.1 FORSKNINGSANSATS	19
4.2 METODVAL	19
4.3 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	20
4.4 RESPONDENTERNA	21
4.5 SJÄLVREFLEKTION	21
4.6 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	22
5 RESULTAT OCH ANALYS	23
5.1 IDENTITET	23
5.1.1 Mellan ungdom och vuxen – ung vuxen	23
5.1.2 Yrkets och yrkestitelns betydelse för identiteten	23

5.2 UTBILDNING OCH VÄRDERINGAR	27
5.2.1 Unga vuxna som ”utsatt” grupp	28
5.2.2 Utbildningens betydelse för individen och hennes identitet	28
5.2.3 Samhälleliga normer blir individuella val	29
5.2.4 Egna och andras förväntningar och värderingar	30
5.2.5 Värderingar som går i arv	31
5.3 ARBETE	32
5.3.1 Individualiseringstesen och arbete	32
5.3.2 Arbetets betydelse och funktion	33
5.3.3 Den ekonomiska aspekten	35
5.4 ARBETE OCH FAMILJELIV	37
5.4.1 Arbete och ”övrig tid”	38
5.4.2 Arbete vs familjeliv	38
6 SLUTDISKUSSION	40
REFERENSLISTA	43
Litteratur	43
Intervjuer	44
Övriga källor	44
BILAGA 1 – INFORMATIONSMAIL	45
BILAGA 2 – INTERVJUGUIDE	46

1 INLEDNING

Synen på personlig identitet och identitetsbildning har med tiden förändrats (Giddens, 2003). Den tyske samhällsforskaren, pedagogen och socialisationsteoretikern Thomas Ziehe redogör i detta sammanhang för ett fenomen som han kallar ”kulturell friställning”. Detta innebär att individen blir tvungen att finna sin egen livsväg, och skapa sin egen identitet, när det inte längre är lika lätt som tidigare att förlita sig på familjens eller hemtraktens traditioner (Ziehe & Stubenrauch, 2008). Samhällsförändringar brukar medföra förändrade värderingar. Den amerikanske statsvetaren Ronald Inglehart (1990) menar att vi idag upplever nya värderingar med betoning på personlig frihet och livskvalitet, till skillnad från tidigare generationer som istället fokuserade på aspekter som säkerhet och materiellt välbefinnande samt tradition.

En aspekt av samhällets förändring och utveckling är kvinnors etablering på arbetsmarknaden, som stärktes under 1960- talet (Fredelius, Klein Frithiof & Ursing, 1994), och den största ökningen av kvinnors anställningar har skett bland kvinnor med universitetsexamen (Wilkinson, 1994). Kvinnor har med tiden skaffat sig mer utbildning, vilket har öppnat upp möjligheter till arbetskraftsdeltagande och livslånga karriärer (Stanfors, 2007). Enligt Högskoleverket (2010) var en majoritet av landets högskole- och universitetsstuderande som tog examen år 2009 kvinnor, vilket kan tolkas som ett tydligt tecken på att studier och arbete värderas högt bland just kvinnor.

I en tid med lågkonjunktur och hög arbetslöshet är det kanske inte helt oväntat att frågor och funderingar väcks angående arbetets betydelse för individen och hennes identitetsskapande. För att förstå arbetets betydelse skulle man kunna vända sig till arbetslöshetsforskningen för att se vad den säger om arbetslöshetens konsekvenser för individen (SOU 2003:92). Tidigare fokuserade denna forskning främst på de ekonomiska konsekvenserna som en skadlig inverkan på arbetslösa människor. Med tiden har dock synen förändrats, för att mer fokuseras på arbetslöshetens icke- ekonomiska konsekvenser. Detta har att göra med att arbetets sociala värde har kommit att betonas i allt högre utsträckning än tidigare. Arbetslöshet kan sägas bidra till en prestigeförlust och utgöra ett hot mot såväl självrespekten som den egna identiteten, vilket innebär att arbetet i sig kan upplevas som mycket betydelsefullt för individen (ibid.).

1.1 PROBLEMFÖRMULERING

Sociologen Anthony Giddens (2003) menar att vi alla under socialisation med andra människor utvecklar en identitet och en förmåga till självständiga tankar och handlingar. Inom sociologin skiljer man, enligt Giddens, mellan två olika typer av identitet; den *sociala identiteten* och den *personliga identiteten*. Dessa går att skilja på, även om de samtidigt är nära förknippade med varandra. När man talar om den sociala identiteten syftar man på kännetecknen som andra människor tillskriver en viss individ. Oftast handlar individens sociala identitet om flera attribut, eftersom vi människor vanligtvis har flera ”roller” samtidigt. Med tanke på denna mångfald av sociala identiteter är det lätt att tro att dessa skulle kunna bidra till en konflikt dem sinsemellan, men de flesta individer organiserar ändå såväl erfarenheter som meningen i livet kring en primär identitet (Giddens, 2003).

Sociala identiteter kan förklara hur olika individer liknar varandra, medan den personliga identiteten istället beskriver hur olika individer skiljer sig åt. Den personliga identiteten fokuserar på den utvecklingsprocess som hjälper oss att formulera oss själva som unika varelser och med unika relationer till vår omgivning. Individens samspel med omgivningen bidrar till att forma hans eller hennes upplevelse av sig själv, och individens samspel med det övriga samhället innebär därför en förening mellan individens personliga och offentliga världar. De kulturella och sociala sammanhangen är viktiga i detta avseende, när det kommer till att forma den personliga identiteten, men än viktigare är ändå individens egen handlingsförmåga, frihet och valmöjligheter (Giddens, 2003).

Till skillnad från den personliga identiteten, som handlar om hur vi upplever och förstår oss själva, fokuserar yrkesidentiteten på hur individen uppfattar sig själv genom sitt yrke.

Yrkesidentiteten handlar alltså om att förklara hur en individ konstruerar en identitet utifrån sitt yrke och sin yrkesroll. Genom att skapa en personlig innebörd av yrkesrollen bidrar man också till att forma sin yrkesidentitet. Med tanke på att arbetsituationer kan betraktas som sociala sammanhang bör yrkesidentiteten betraktas som en del av en social identitet (Aurell, 2001).

I Sverige uppfattas lönearbete generellt sett som en viktig del av livet. Dels blir detta viktigt då vi betraktar lönearbete som en del i vuxenblivandet, men också för att den skandinaviska välfärdsmodellen kan bidra till en uppfattning om att en svag position på arbetsmarknaden utgör en förhöjd risk att hamna i en socialt utsatt situation (Angelin, 2009). En förändrad

arbetsmarknad har inneburit att det idag ställs andra krav än tidigare på individen för att passa in på en arbetsmarknad som präglas av osäkerhet och krav på bl.a. rörlighet. I diskussionen om arbete blir därför faktorer som individens engagemang och motivation viktiga (Lantz & Friedrich, 2006).

För flera parter, utöver individen själv, kan det vara intressant att försöka förstå vad som motiverar individen till att arbeta, inte minst för medarbetare och chefer samt fackliga förtroendemän (Lantz & Friedrich, 2006). Hur kan man då förstå vad som driver individen till att arbeta? Längtan efter självförverkligande och positiva emotioner i samband med yrkeslivet kan betraktas som nära förknippade med motivation. Mänskliga beteenden och val har ett samband med olika typer av behov som i sin tur bidrar till motivation. Motivation brukar beskrivas som olika typer av krafter som påverkar människan inifrån och utifrån. Dessa kan betraktas som medfödda, skapade av individen själv eller som krafter utifrån. Det som de har gemensamt är att de tillsammans påverkar individens handlingar och agerande. Man kan även betrakta vissa krafter som biologiska, andra som psykologiska eller sociala och som mer eller mindre medvetna (ibid.).

Tidigare var arbete och familjeliv för många kvinnor nära förknippade med varandra, då arbetet ofta ägde rum på den egna gården eller i det egna hushållet. I de fall då arbetet var avlönat och professionellt ställdes kvinnan inför ett val, av den enkla anledningen att endast ett alternativ var möjligt. Idag ser situationen helt annorlunda ut för de flesta kvinnorna. Det är fullt möjligt, för att inte säga rent nödvändigt, för kvinnor att förvärvsarbeta, då de flesta hushåll är beroende av två personers inkomst. Sedan mitten av 1900- talet har antalet kvinnor på arbetsmarknaden ökat, och Sverige har i dessa sammanhang varit lite av ett föregångsland. Utbildningsreformer under början på 1900- talet kom att betyda mycket för jämställdhetens utveckling då framför allt yngre generationer kvinnor fick tillgång till bättre skolgång, och därigenom bättre förutsättningar för ett deltagande på arbetsmarknaden, jämfört med tidigare generationer (Stanfors, 2007). Denna utveckling har med tiden bidragit till nya värderingar hos den yngre generationen och en frihet som innebär ökade möjligheter att forma sitt eget liv, där arbete idag ofta betraktas och upplevs som ett viktigt inslag (Wilkinson, 1994). I och med att arbetet idag ofta är skilt från hemmet hamnar dock mycket fokus på frågan om hur arbete och familj ska kunna kombineras, samt hur tiden ska räcka till (Stanfors, 2007).

Då samhället har bidragit till att människor med tiden har fått en förändrad syn på arbete och utbildning, och förmodligen ställer andra krav på arbetets innebörd idag än tidigare generationer har gjort, skulle man kunna utgå ifrån att arbetet och yrkesidentiteten har fått en annan betydelse för unga individers personliga identitet, och då framför allt för unga vuxna kvinnor med akademisk utbildning.

1.2 SYFTE

Syftet med denna studie är att undersöka vilken betydelse det betalda arbetet och medföljande yrkesidentitet har för unga vuxna kvinnor som befinner sig i slutet på sin akademiska utbildning.

1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR

- Hur ser unga vuxna kvinnliga akademiker på utbildningens och det betalda arbetets roll för deras identitetsskapande?
- Hur ser unga vuxna kvinnliga akademiker på möjligheten att kombinera arbete med privatliv?

1.4 AVGRÄNSNINGAR

För att studien ska genomföras har vissa avgränsningar blivit nödvändiga. För att kunna förstå arbetets betydelse för unga vuxna i dagens samhälle har jag valt att fokusera på högskole- och universitetsstudier, av den anledningen att dessa antas ha någorlunda specifika krav och förväntningar på det kommande arbetet efter studiernas slut. Då vi idag ser en ökning av kvinnliga studenter har studien dessutom valts att avgränsas till att enbart inrikta sig på att undersöka arbetets betydelse för unga vuxna kvinnor¹. Ofta riktas fokus på ungdomar vid diskussion om identitet och identitetsskapande, inte minst av Thomas Ziehe, därför har jag här valt att rikta fokus på kvinnliga akademiker som befinner sig mellan ungdomsåldern och vuxen ålder, s.k. unga vuxna. Anledningen till att jag ser det som värdefullt att rikta fokus på denna grupp är för att jag betraktar denna period som intressant, inte minst med tanke på att det ofta är under denna period som individen går från att vara student till arbetstagare. Till sist har studien avgränsats till att geografiskt sett enbart undersöka arbetets betydelse för unga vuxna kvinnliga akademiker i Sverige.

---

¹ Med unga vuxna kvinnor avses här kvinnor i en ålder mellan 25-35 år, av den anledningen att detta är ett åldersspann som antas vara rimligt att befinna sig inom då man närmar sig slutet på sina akademiska studier (Högskoleverket, 2010).

2 TIDIGARE FORSKNING

Denna studie syftar till att undersöka vilken betydelse det betalda arbetet och yrkesidentiteten har för unga vuxna kvinnliga akademikers personliga identitet. För att få en så övergripande uppfattning som möjligt av detta område har den tidigare forskningen valts att fokusera på olika teman som är förknippade med detta ämne, och därmed anses vara relevanta för denna studie. Dessa teman diskuteras utifrån sociologiska studier kring ämnet snarare än psykologiska. Till en början fokuseras detta kapitel på begreppet identitet, dess innebörd och hur synen på detta begrepp har förändrats med tiden. Därefter fortsätter kapitlet med fokus på arbetets betydelse och vad det är som driver oss till att arbeta. Slutligen redogör den tidigare forskningen för möjligheten att kombinera arbete med familjeliv, och modeller som har syftat till att förklara detta presenteras.

2.1 IDENTITETSBEGREPPET

Identitet är ett språkligt begrepp som är lätt att ta för givet. Det kan förklaras som en multidimensionell klassifikation som säger något om vilka vi och andra är, samt vår plats i världen som individer och medlemmar av kollektiv. Identitet kan också beskrivas som den grundläggande kognitiva mekanism som människor använder sig av för att urskilja sig själva och andra. Identitet är inte något som på förhand är givet utan snarare något som måste etableras, vilket sker genom en ständigt pågående process. Av den anledningen bör inte identitet betraktas som något man *har* utan snarare något man *gör*, och förknippas ofta med motiv för beteenden (Jenkins, 2008).

Marie Aurell (2001) redogör i sin doktorsavhandling *Arbete och identitet* för den tidiga identitetsforskningen som framför allt såg identitet som ett *varande*, som något en person *är*, snarare än en process. Man betraktade identitet som personens enda och sanna jag, något som alltså inte förändrades över tid. Idag betraktas dock identitet mer som en tillblivelseprocess, och alltså något som personen *gör* i samspel med sin omgivning. Detta aktuella synsätt stöds av Aurells egen undersökning. Hon menar att vi alla är något, men att detta kan förändras över tid. Det vi är blir till en utgångspunkt i den fortsatta tillblivelseprocessen. Identiteten är i grunden stabil, men aldrig given utan istället öppen för möjliga förändringar. Vidare förklarar Aurell hur innehållet i identiteten samspelar med processen, då innehållet skapas genom processen och processen tar sin utgångspunkt i innehållet. Det handlar med andra ord om en

dualitet som fokuserar både på *varande*, alltså innehåll, och *blivande*, som också kan förklaras som process.

Det finns många aspekter som samspelar och påverkar hur en individ definierar sig själv, och även hur individen definieras av andra. Några sådana exempel på aspekter är arbete och intressen. Med tanke på att identitet etableras genom en ständigt pågående process krävs ett visst mått av reflexivitet. Hur vi väljer att presentera oss själva påverkar hur andra identifierar oss. Utan våra repertoarer av identifikation skulle vi sakna känslan och vetskapen om vem som är vem och vad som är vad, och vi skulle då inte vara kapabla att relatera till varandra på ett meningsfullt eller konsekvent sätt (Jenkins, 2008).

För att visa hur konstruktionen av identiteten är ett samspel mellan individen och dennes omgivning har sociologen Nader Ahmadi (2000) introducerat en modell för detta. Ahmadi gör en åtskillnad mellan identitetens individuella och sociala nivåer, och dessutom en åtskillnad mellan *objektiv identitet* (som kan förklaras som externt tilldelad) och *subjektiv identitet* (som kan förklaras som självskapande). Den objektiva identiteten är förknippad med andras bild av den grupp som individen tillhör (objektiv social identitet) eller andras bild av individen (objektiv personlig identitet). Den subjektiva identiteten är till skillnad från detta förknippad med egenskaper som individen tillskriver sig själv utifrån sin bild av sin grupptillhörighet (subjektiv social identitet) eller egna personliga attribut (subjektiv personlig identitet).

Ahmadi redogör dessutom för två perspektiv inom forskningen om identitetsbildning; det moderna och det postmoderna. Inom det moderna perspektivet betonas vikten av att individen lär känna sig själv och att han eller hon konstruerar sin identitet likt ett livsprojekt. Det är av stor betydelse för individen att få en känsla av tillhörighet och en möjlighet att kunna förstå sin plats i sin omgivning. Identiteten hör samman med roller och normer, och utgör en viktig del av varje persons inre integritet. Detta perspektiv betraktar därför en avsaknad av identitet som en abnormitet, en förlorad identitet måste alltså därför alltid återskapas. Det postmoderna synsättet visar istället att den mening och det syfte som människor skapar i sina identiteter gäller för kortare perioder i individens liv och därför inte för hela livet. Identitet blir till kortsiktiga projekt, och är något som individen själv väljer (Ahmadi, 2000).

2.2 ARBETETS BETYDELSE

Uppluckringen av traditionella regelverk har tillsammans med ökade krav på individuellt ansvarstagande förändrat villkoren för de sociala roller vi har. Samhället har genomgått en omfattande förändring under de senaste decennierna, inte enbart på arbetsmarknaden utan även utanför arbetslivet. Olika aspekter som utbildning och kön, men även etnicitet och ålder samt generationstillhörighet, har blivit allt viktigare för vår förståelse av samhället, och nya sociala skillnader och motsättningar har därför uppstått. Trots att dessa nya motsättningar i viss mån kommit att överskugga klass, innebär det inte att klasskillnaderna helt har försvunnit eller att klassmotsättningar saknar betydelse i dagens samhälle (Allvin, 2006).

2.2.1 Drivkrafter

Vad är det då som driver oss till att arbeta? Mats Friberg (1975) har presenterat fyra grundläggande drivkrafter för arbete. Dessa består av *tvång* (som kan beskrivas som en negativ drivkraft, att man t.ex. arbetar av biologiska skäl för att undgå svält, eller av fysiska skäl som t.ex. hot om våld), *materiella drivkrafter* (belöningar, ”lön efter prestation”), *normativa drivkrafter* (moralisk och/eller social tillfredsställelse) och slutligen *inherenta drivkrafter* (arbetet i sig är belönande).

De normativa drivkrafterna kan betraktas som nära förknippade med sociala behov, t.ex. behovet av att införlivas i en grupp eller att bli en del av ett sammanhang (Gillberg, 2010). Det hela handlar med andra ord om involvering och identifikation, men även om den inre personliga moraluppfattningen. Dessa drivkrafter utvecklas genom den socialisationsprocess som individen genomgår under sin uppväxt, men även under sitt vuxna liv. Det hela kan liknas vid en process präglad av en kontinuerlig konflikt och balansakt mellan samhällets krav och individens önskan om autonomi. Socialisationen blir därför en viktig del i individens psykobiografi. I grund och botten handlar det alltså om individens integrering i det omgivande samhället, där socialisationen dels syftar till anpassning till en social gemenskap och dels till en utveckling av den självständiga individen (anpassning och individuation på en och samma gång). Utöver försörjning kan arbetet även bidra till känslor av mening och tillhörighet. Detta innebär att det blir avvikande att inte arbeta, med andra ord nästan onormalt och osunt. En arbetssituation utgör en del av den sociala struktur som både möjliggör och begränsar individen, där individen tvingas att reflexivt överväga olika alternativ och mobilisera resurser av olika slag (ibid.).

2.2.2 Självförverkligande

Helen Wilkinson (1994) menar att många unga kvinnor har en längtan efter oberoende och självförverkligande som tidigare oftast uppnåddes genom familjebildning, men som idag lika gärna kan uppnås genom arbetet. Dessutom tenderar faktorer som risk, spänning och förändring att idag värderas högre än tidigare. Denna utveckling har resulterat i en allt större överrensstämmelse mellan männens traditionella värderingar och kvinnornas nya livssyn. Dessa värderingar hos den yngre generationen har formats av den frihet som för tidigare generationer inte var möjlig, en frihet för kvinnor att arbeta samt få kontroll och makt över familjebildning. Denna frihet innebär större mobilitet och möjlighet att forma sitt eget liv, för både kvinnor och män. Samtidigt som denna utveckling har resulterat i en högre grad av öppenhet och tolerans, menar Wilkinson att detta dock riskerar att skapa en självisk individualism och brist på tillit.

2.3 ARBETE OCH ÖVRIG TID – MÖJLIGHETEN ATT KOMBINERA ARBETE MED FAMILJELIV

Kvinnors möjligheter att kombinera förvärvsarbete och moderskap är i hög grad kontextberoende. Såväl ekonomiska som sociala och institutionella förhållanden spelar in. Under 1900- talet presenterades olika modeller som syftade till att visa hur de olika aspekterna, ”arbete” och ”övrig tid”, förhåller sig till (och påverkar) varandra. I den tidiga forskningen dominerade tre olika modeller; *segmentering*, *överspridning* och *kompensation*. Segmenteringsmodellen syftade till att visa att arbete och övrigt liv i stort sett existerar parallellt och utan inbördes påverkan. Arbetet tillgodosåg materiella behov, medan det övriga livet tillgodosåg sociala och emotionella behov. Detta betraktades inte bara som en redogörelse av faktiska förhållanden utan som något önskvärt. Så småningom började man emellertid inse vikten av ett helhetsperspektiv. Då individen har ett arbete som ställer höga krav blir konsekvensen att en del av fritiden går åt till återhämtning, vilket överspridningsmodellen försökte visa genom att betona hur de olika områdena påverkar varandra i såväl positiv som negativ riktning. Arbetets karaktär skulle alltså ha betydelse för de övriga delarna av livet. Det har t.ex. visat sig att individer med akademiska yrken ägnar sig åt mer varierande aktiviteter på sin fritid än arbetare. Den tredje och sista modellen, kompensationsmodellen, innebär att brister i det ena området kan kompenseras och vägas upp av innehållet i den andra. Det är överspridnings- och kompensationsmodellen som på sikt har fått störst betydelse. Detta kan t.ex. jämföras med den krav- kontroll- modell som Karasek och Theorell lanserade, vilken menar att höga psykiska krav i arbetet kombinerat med stort handlingsutrymme leder till personlig och yrkesmässig utveckling samt till att man orkar med att delta i fritidsaktiviteter

som kräver samordning med andra i form av t.ex. föreningsliv och ideellt arbete (Allvin, 2006).

I takt med att arbetsmarknaden och arbetslivet har förändrats till sin karaktär har, med visst stöd i forskningen, nya synsätt hamnat i fokus. Ett sådant är den s.k. *konflikt- och konkurrensmodellen* som utgår från att varje individ har begränsad tid och energi som de olika livssfärerna måste samsas om. Om kraven är höga i alla sfärer och ingen jämkning eller omfördelning är möjlig, hamnar de i konflikt med varandra, vilket leder till att en rollöverbelastning (role overload) uppstår (Allvin, 2006).

I Nordeuropa (särskilt Skandinavien) har vi en social- och familjepolitik som syftar till att underlätta för yrkesarbetande föräldrar som försöker uppnå en balans mellan arbetsliv och familjeliv (Allvin, 2006). Trots den nordiska modellen ser dock fortfarande kvinnor och män oftast olika på gränsen mellan arbete och familjeliv. I regel upplever män inte några problem med att kombinera arbete och familj, till skillnad från kvinnor som ofta upplever situationen som något mer problematisk. Konsekvensen av att kvinnor och män ser olika på denna gränsdragning blir att kvinnorna i högre grad anpassar sitt förvärvsarbete efter föräldraskapet, medan männen inte gör några större anpassningar då de oftast betraktar kombinationen som löst när barnet har fått en plats inom barnomsorgen. En anledning till kvinnornas tendens till anpassning är normen om hur viktigt det är för barnen att spendera tid i det egna hemmet (Bekkengen, 2002).

3 TEORI

Teorier är abstrakta förenklingar av verkligheten. Genom att de beskriver och styrker regelbundna samband mellan fenomen bidrar de till att forma fakta och kunskaper till en meningsfull helhet. Teorier uttrycker något allmängiltigt och syftar till att förklara eller öka förståelsen av ett visst fenomen (Thomassen, 2008). För denna studie har jag valt att använda mig av sociologen Anthony Giddens teori om modernitet och reflexivitet, fokuserat på och kopplat till begreppet identitet, som teoretisk utgångspunkt. Som stöd till Giddens teori använder jag mig även av sociologen Ulrich Becks teori om individualisering.

3.1 GIDDENS TEORI OM MODERNITET OCH REFLEXIVITET MED FOKUS PÅ IDENTITET

Sociologen Anthony Giddens (2003) menar att man inom sociologin gör en åtskillnad mellan social identitet och personlig identitet, även om dessa betraktas vara nära förknippade med varandra. Den sociala identiteten handlar till stor del om attribut som andra människor tillskriver en viss individ och kan samtidigt förklara hur olika individer liknar varandra, medan den personliga identiteten istället handlar om den utvecklingsprocess som hjälper individen att formulera sig själv som en unik varelse och beskriver hur olika individer skiljer sig åt.

Giddens ser en tydlig skillnad mellan förmoderna och moderna samhällen, samt hur moderniteten påverkar självet och individen (Giddens, 1991). Han menar att ju mer gamla traditioner mister sitt grepp om individen, desto mer aktiv måste individen själv bli när det kommer till att finna en ny livsstil. Uppgiften blir inte lättare med tanke på alla dessa alternativ som idag finns tillgängliga för individen. I dagens samhälle har den så kallade självidentiteten blivit till, vad Giddens kallar, ett reflexivt projekt, ett projekt som varje enskild individ själv måste ta ansvar för. Med begreppet livsstil menas de rutiner som integreras i individens sätt att vara genom sina olika vanor, såsom t.ex. beteende och umgänge. Enligt Giddens kan dessa rutiner förändras utifrån individens betraktande av sin identitet. Varje beslut som en individ fattar, vilket t.ex. kan handla om individens beteende i det vardagliga livet eller på arbetet, bidrar till att skapa dennes identitet. Dessa val är inte enbart beslut som behandlar individens handlingsmönster utan dessutom hans eller hennes syn på vem han eller hon vill vara, alltså en individs identitet (ibid.).

Den moderna och dynamiska epok som vi idag, enligt Giddens, befinner oss i, och som skiljer sig från tidigare epoker, kännetecknas av några huvudelement. Han fokuserar mycket på hur globaliseringens effekter präglar vårt moderna samhälle och redogör mer ingående för några punkter. En punkt handlar om ett *åtskiljande av tid och rum*, vilket alltså betyder att vi idag kan koppla bort tiden från rummet. Detta innebär mer ingående att vi utan svårigheter och i real tid kan prata med någon annan som befinner sig på en helt annan plats på jorden. Allt behöver alltså inte ske från rätt plats, vilket många moderna arbeten är ett exempel på. Idag är det ofta möjligt att arbeta hemifrån eller från någon annan plats, arbetet är alltså inte längre lika bundet till själva arbetsplatsen. På så sätt kan man säga att många arbeten, precis som samhället, innebär en viss flexibilitet och erbjuder många valmöjligheter (Giddens, 1991).

Det andra elementet benämner Giddens som *urbäddningsmekanismer*, vilka syftar på symboliska medel och expertsystem. Med symboliska medel menas här t.ex. pengar som ”svävar runt” i ekonomiska datoriserade system. Samtidigt sker en specialisering av kunskaper inom många områden vilket gör individen oförmögen att ha kontroll över alla aspekter av tillvaron, och individen måste då lita till olika expertsystem. Giddens anser att vår tillit till dessa system har ökat, och att detta fenomen sker både på ett lokalt och globalt plan (Giddens, 1991).

Det tredje elementet bygger på de två tidigare och är något som Giddens kallar för *institutionell reflexivitet*. Detta innebär att individer behöver ha en ökad kunskap för att kunna fungera reflexivt. Individer behöver vara medvetna om att samhället förändras och de behöver även en medvetenhet om vilka konsekvenser deras sociala val kan medföra. Mycket handlar om kunskap, medvetenhet och möjligheten (samt vikten av) att fatta beslut. Moderniteten för med sig denna ökade kunskap genom att vi människor är reflexiva i vårt handlande (Giddens, 1991).

Modernitetens reflexivitet refererar till den tendens som finns i de flesta aspekter av socialt handlande och materiella relationer med naturen, nämligen att ständigt göra revideringar mot bakgrund av nya informationer eller kunskaper (Giddens, 1991 s. 30).

Giddens menar att moderniteten påverkar alla aspekter av verkligheten, även om han inte förnekar att sociala kontexter styr individens livsstilsval. Alla de val som individen ställs inför kräver, mer eller mindre, en strategisk livsplanering för att individen ska kunna känna sig säker i sin identitet. Detta är något som Giddens kallar *kolonisering av framtiden*. Vi behöver,

och har möjlighet att, planera framåt. Det som dock påverkar planeringen i en osäker riktning, såväl på en privat som en kollektiv nivå, är alla de risker som finns i dagens samhälle (Giddens, 1991).

3.2 BECKS TEORI OM INDIVIDUALISERING

Enligt sociologen Ulrich Beck är individualisering inte någonting nytt då individualiserade livssituationer och livsstilar har funnits under många olika tidsepoker, men trots detta kan begreppet ändå till stor del förknippas med den senare delen av industrialiseringen och moderniseringen. Beck menar, i likhet med Giddens, att individen med tiden har förlorat den traditionella trygghet som samhället tidigare präglades av, när det bland annat handlar om tro och vägledande normer, samt att individen har frigjort sig från tidigare fastställda modeller i form av traditionella makt- och försörjningskontexter. Detta har lett till att individen själv har blivit tvungen att inta en mer aktiv roll genom att planera och utforma sitt liv, något som förutsätter en viss grad av självreflexivitet. Faktorer till denna utveckling är, enligt Beck, frigörelsen från de av ståndsamhället formade sociala klasserna och kvinnornas förändrade situation, samt mer flexibel arbetstid och decentraliseringen av placeringen för arbetet. Tack vare förändrade (och förbättrade) situationer är kvinnan numera inte längre beroende av mannen för sin egen eller familjens försörjning, vilket tvingar den traditionella familjestrukturen till individualisering (Beck, 1992).

Det som särskilt präglar den moderna individualiseringen är, enligt Beck, konsekvenserna. Då sociala klasser alltmer mister sitt grepp, och familjens skyddande funktion minskar, måste individen själv ta ansvar för att skapa sitt eget liv och själv trygga sin tillvaro genom utbildning och arbete. Det individualiserade samhället erbjuder många valmöjligheter som innebär att individen kan, och måste, fatta många beslut, beslut som leder till konsekvenser som individen sedan tvingas leva med. Beck menar att individualiseringen med alla dess valmöjligheter ibland kan bidra till att vissa beslut kan upplevas som motstridiga, särskilt i de fall då individen har ambitionen att lyckas med flera intressen som drar åt olika håll. Ett sådant exempel är ambitionen att lyckas med såväl utbildning och arbete som familjeliv, och trots att individualiseringen innebär en ökad frihet och ökade möjligheter tenderar många individer idag att eftersträva ett liv med bindningar (Beck, 1992).

3.3 TEORINS KOPPLING TILL STUDIEN

Valet av denna teoretiska utgångspunkt finner jag lämplig då studien syftar till att belysa unga vuxna kvinnliga akademikers syn på arbetets och yrkesidentitetens betydelse för deras personliga identitet. Dagens samhälle ser annorlunda ut än vad det gjorde för tidigare generationer som växte upp (när det bland annat handlar om arbete) och därmed har kraven, men också möjligheterna, förändrats för den enskilda individen att skapa sin egen livshistoria. Såväl Giddens som Beck menar att självidentiteten idag har blivit till ett reflexivt projekt, och deras teorier anser jag kan vara rimliga att utgå ifrån i denna studie som syftar till att undersöka arbetets betydelse för unga vuxna kvinnliga akademikers personliga identitet.

3.4 KRITISK REFLEKTION

Man skulle kunna hävda att det inte enbart räcker med att fokusera på avtraditionalisering, och utifrån detta dra slutsatsen att strukturella villkor (såsom t.ex. könsroller, traditioner och tydligt definierade klasser) har försvunnit eller försvagats, för att förstå det s.k. individualiserade samhället (Gillberg, 2010).

Individualiseringen är med andra ord en effekt av generativa mekanismer som har sin rot i förändrade strukturella villkor, inte en förklarande orsak i sig (Gillberg, 2010 s. 88).

Thomas Johansson (2001) som är professor i socialpsykologi betonar även vikten av att se till den sociala bakgrunden och miljön, och menar att man inte kan bortse från dessa aspekter då man studerar en individ. Att analysera identitet kan därför även betraktas som att fokusera en vidare samhällslig och kulturell kontext. Utifrån detta resonemang räcker det därför inte att anta att individen har egna möjligheter och eget ansvar att reflektera och fatta kloka beslut, då individen ingår i ett sammanhang och präglas av sin omgivning (så även när det kommer till att fatta beslut).

Trots att jag anser att Giddens och Becks teorier om modernitet, reflexivitet och individualisering kan vara lämpliga att utgå ifrån i denna studie är jag samtidigt medveten om problematiken kring deras karaktär av mer allmänna beskrivningar av samhällsutvecklingen. Jag hoppas dock ändå att dessa teorier kan bidra till att bättre förstå studiens kvalitativa empiri utifrån synen på identitet (såväl personlig som social), samt synen på reflexivitet och individualisering.

4 METOD

Studiens syfte har varit att undersöka och försöka förstå vilken betydelse arbetet och yrkesidentiteten har för unga vuxna kvinnliga akademikers personliga identitetsskapande. Med tanke på ämnet valdes studien att genomföras med en hermeneutisk forskningsansats och en kvalitativ metod.

4.1 FORSKNINGANSATS

Som forskare behöver vi ofta tolka meningsfulla fenomen för att kunna förstå dessa, och som sociala aktörer är detta något vi gör konstant för att kunna samspela med andra sociala aktörer. Hermeneutikens namn kommer från grekiskan och betyder *tolka*, och man vill med metoder inom hermeneutiken försöka uppnå förståelse av meningsfulla fenomen. Fokus kan t.ex. ligga på att belysa olika beteendemönster, normer och regler, samt värderingar och förväntningsmönster (Gilje & Grimen, 1992).

Det är vanligt förekommande att människor tillskriver sina handlingar mening, samt beskriver och tolkar omgivningen utifrån egna upplevelser. Detta gäller även när det handlar om människors uppfattning om sin egen identitet, vilka de anser sig vara eller önskar att vara. Deras, men även andras, uppfattningar om vilka de är definierar vilka de är. Detta innebär att forskare inom samhällsvetenskapen måste tolka och försöka förstå något som redan är tolkningar (Gilje & Grimen, 1992).

4.2 METODVAL

Med en kvalitativ metod går man mer på djupet med sin undersökande fråga, vilket gör att denna metod lämpar sig bättre om man syftar till att försöka förstå olika individer på individnivå (mikronivå), till skillnad från den kvantitativa metoden som istället bör föredras vid undersökningar på en strukturell nivå (makronivå). Man kan också se det som att den kvalitativa metoden fokuserar mer på närhet, medan den kvantitativa metoden istället fokuserar mer på distans till det som undersöks (Svensson & Starrin, 1996). Kvalitativa metoder lämnar alltså mer utrymme för intervjupersoners erfarenheter och upplevelser (Eliasson, 1995).

Valet av att använda en kvalitativ metod, och då intervjuer, motiveras med att:

...intervjuer används som ett medel för att förstå hur människor uppfattar sin sociala värld och hur de handlar i den (May, 2001 s. 174).

Valet av att använda semistrukturerade intervjuer ansågs lämplig då detta innebär något specificerade frågor men samtidigt en stor frihet för mig som forskare att fördjupa svaren (May, 2001).

4.3 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

För att nå respondenter vände jag mig till utbildningsadministratörer vid fyra olika fakulteter (Samhällsvetenskapliga fakulteten, Juridiska fakulteten, Medicinska fakulteten och Ekonomihögskolan). Utbildningsadministratörerna hjälpte mig att informera presumtiva intervjupersoner genom att vidarebefordra ett informationsmail om studien och dess syfte. Av samtliga studenter var det fem psykologstudenter och en masterstudent (utbildad bibliotekarie) som genom sitt svar visade intresse för studien. Även en utländsk utbytesstudent visade intresse, men av rådande tidsbrist fanns tyvärr inte möjlighet att inkludera henne i studien. Med detta resultat är slutsatsen att mitt försök misslyckades när det kom till att försöka nå studenter inom den Juridiska fakulteten, inom den Medicinska fakulteten samt inom Ekonomihögskolan. Vad detta beror på kan jag endast spekulera om.

För att uppfylla studiens syfte genomförde jag således semistrukturerade intervjuer med sex unga kvinnliga akademiker som visade sig vara mellan 25 och 31 år, vilka inom en snar framtid har som avsikt att etablera sig på arbetsmarknaden eller som redan har en viss anknytning till arbetsmarknaden. En viktig aspekt i detta sammanhang var möjligheten att nå relevanta respondenter, därför begränsades intervjuerna enbart till unga vuxna kvinnor som fortfarande studerar, eller som precis har etablerat sig på arbetsmarknaden, då dessa ansågs vara lättare att nå till skillnad från unga vuxna kvinnor som sedan en tid redan befinner sig på arbetsmarknaden. I samband med att individer har fattat ett beslut att utbilda sig skulle man kunna anta att de i förväg har definierade tankar och förväntningar på det kommande arbetets innebörd och betydelse, vilket ingår i studiens syfte att belysa.

Intervjuerna ägde rum på en offentlig plats, ett café, och tog ca en timme drygt (detta varierade dock en aning). Genom att frågorna var strukturerade genom en tematiskt uppbyggd intervjuguide blev det möjligt att fördjupa sig och diskutera kring frågorna, samtidigt som det

ökade möjligheten för respondenterna att besvara frågorna i egna termer till skillnad från standardiserade intervjuer. Efter det att intervjuerna var genomförda och inspelade med en diktafon transkriberades de, för att sedan koda och analyseras (May, 2001). För att koda intervjuerna utgick jag från olika teman som t.ex. identitet, utbildning och arbete. För att bredda undersökningens empiriska material inhämtades även kunskap genom litteraturstudier inom ämnet, för att sedan koppla detta till den kvalitativa empirin.

4.4 RESPONDENTERNA

Samtliga respondenter befinner sig i slutet av sin akademiska utbildning, antingen under sin sista eller nästsista termin, och fem av dem studerar till psykolog medan en är utbildad bibliotekarie med en kandidatexamen i botten och som nu studerar på ett masterprogram. En del av dem hade sedan tidigare erfarenhet från fristående kurser innan de påbörjade studier på sitt nuvarande program. Då jag har garanterat mina respondenter anonymitet, och med tanke på att majoriteten av respondenterna studerar inom samma yrkesutbildning, har jag valt att inte nämna exakt ålder på respondenterna eller vilken termin varje respondent tillhör. Namn som förekommer är fingerade. Målet var att få en ämnesspridning vad gäller respondenternas utbildningar. Förklaringen till att ämnesomfånget dock blev väldigt begränsat tolkar jag som ett tecken på att informationen misslyckades när det kom till att nå ut till så många studenter som möjligt med varierande utbildningar. En annan möjlig förklaring till att respondenterna kom att domineras av psykologstudenter kan vara att dessa möjligtvis har ett större intresse av den här typen av undersökningar.

En aspekt som kan vara värdefull att belysa i detta sammanhang, då detta troligtvis har haft betydelse för studiens resultat, är intervjupersonernas yrkesval. Att majoriteten av respondenterna består av psykologstudenter innebär att respondenterna redan i förväg har kommit i kontakt med detta ämne under sin utbildningstid, då frågor om identitet tillhör kärnan i deras egen profession.

4.5 SJÄLVREFLEKTION

Inom forskning är det viktigt att förhålla sig kritisk till olika källor. Varje människa är unik, med sina drivkrafter och villkor, och därför krävs inlevelse av forskaren. Detta ställer även vissa krav på förkunskaper (med andra ord förförståelse) från forskarens sida, om de förhållanden som studeras (Thurén, 2005). Som ung kvinnlig akademiker påbörjade jag denna studie med egen erfarenhet av, och därmed förförståelse till, detta ämne. Detta gjorde mig

dessutom medveten om risken för påverkan av val och utformning av intervjuguide, samt tolkning och analys av det empiriska materialet.

Vid intervjuer med respondenter är det viktigt att som forskare tänka på sin egen roll och hur man som intervjuare påverkar respondenten och därmed indirekt datamaterialet. Vilken roll man som intervjuare intar (t.ex. som forskare eller vän), men även ens personliga egenskaper (som t.ex. ålder och kön), samt hur man väljer att uttrycka sig kan påverka intervjun. Därför bör man vara medveten om att inte enbart respondenterna bidrar med data, utan att man som forskare själv kan förmedla data som kan påverka intervjun. Att ta hänsyn till detta (intervjuarens tolkningar av data) är därför viktigt i analysen av datamaterialet (May, 2001).

4.6 ETISKA ÖVERVÄGANDEN

Vid forskning med kvalitativa (men även kvantitativa) metoder är det alltid viktigt att ta hänsyn till de forskningsetiska frågor som varje undersökning medför. Forskningens viktigaste etiska principer har, av HSFR (Humanistisk- samhälls- vetenskapliga forskningsrådet) som numera är en del av Vetenskapsrådet, formulerats i fyra krav; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2010).

I överrensstämmelse med informationskravet och samtyckeskravet var det viktigt att samtliga intervjuer genomfördes av frivillighet från respondenternas sida, och efter det att respondenterna hade fått ta del av information om studien. Respondenterna hade rätt att när som helst, under processens gång, ångra sin medverkan och dra sig ur. Med hänsyn till konfidentialitetskravet förblir samtliga respondenter anonyma. Slutligen har den insamlade empirin, enligt nyttjandekravet, endast använts för detta forskningsändamål, och kommer inte att lämnas ut i andra sammanhang (Vetenskapsrådet, 2010).

5 RESULTAT OCH ANALYS

Denna kvalitativa studie bygger på semistrukturerade intervjuer med sex kvinnliga studenter, vilka alla befinner sig i slutet av sin akademiska utbildning. I detta kapitel kommer aspekter som identitet, utbildning och värderingar, arbete samt möjligheten att kombinera arbete med familjeliv att belysas utifrån den kvalitativa empirin och analyseras med hjälp av uppsatsens teoretiska utgångspunkt. Uppsatsens respondenter kommer i texten att benämnas vid olika namn, som samtliga är fingerade.

5.1 IDENTITET

Individens position är idag inte längre lika självklar och given som för tidigare generationer, vilket innebär att identiteten inte behöver vara lika tydlig som tidigare. En bidragande orsak till detta tros vara globaliseringen som har påverkat det mänskliga livet och bidragit till en större mångfald. Vårt kapitalistiska samhälle, som präglas av just en större mångfald och en snabb utveckling, bidrar till att vi idag erbjuds fler valfria identiteter än någonsin tidigare (Jenkins, 2008).

5.1.1 Mellan ungdom och vuxen – ung vuxen

I Sverige, liksom övriga delar av västvärlden, är det allt senare inträdet i vuxenlivet en av de mest uppenbara förändringarna för unga vuxna, vilket innebär att ungdomstiden och tiden som ”ung vuxen” har blivit mer utsträckt i tid. Detta beror bl.a. på utbildningens ökade omfattning och betydelse, samt arbetsmarknadens förändrade karaktär. För tidigare generationer existerade inte på samma sätt en ungdomsperiod, och inte heller en period som ”ung vuxen”. Detta innebar att vuxenlivet väntade för de unga så snart skolgången var avslutad, vare sig de ville eller inte. I dagens Europa är däremot övergångsperioden från ungdom till vuxen nu utsträckt i tid och etableringsåldern på arbetsmarknaden sker allt högre upp i åldrarna, vilket även gäller familjebildning och barnafödande (Gillberg, 2010).

5.1.2 Yrkets och yrkestitelns betydelse för identiteten

Under intervjuerna med respondenterna diskuterades och problematiserades ämnet identitet, samt förhållandet mellan respondenternas egna personliga identitet och deras blivande yrkesidentitet. Ett mönster som tidigt blev relativt tydligt visar att samtliga respondenter verkar känna en viss stolthet och respekt inför sin kommande yrkesroll och även yrkesprofessionen i stort. Många verkar betrakta den kommande yrkesrollen som en del av

dem själva, även om vissa är noga med att skilja på ett ”yrkesmässigt jag” och ett ”privat jag”. Någon betonade vikten av att få en tillhörighet med andra inom samma profession och att yrkesrollen innebär att bli uppfattad av andra på ett visst sätt (då den säger någonting om individen), medan andra istället betonade vikten av att nyansera den generella bild som många utomstående har om yrkesrollen.

Anna, psykologstuderande, diskuterade kring ämnet identitet och menar att de som känner henne väl och har följt hennes utveckling vet vem hon egentligen är, men att det med nyare bekantskaper ibland kan upplevas som lite hämmande att gå in på yrkesvalet då många verkar ha en rätt så bestämd uppfattning om yrket. Detta kan jämföras med det som Ahmadi kallar subjektiv och objektiv identitet. De som Anna känner väl vet vem hon är utifrån hennes egen syn på sig själv, d.v.s. hennes subjektiva identitet, och då framför allt när det handlar om den personliga identiteten. Med nya människor kan det vara svårare att visa upp sin subjektiva identitet då många redan har en bild av yrket, som enligt Ahmadi beskrivs som den objektiva sociala identiteten. Hon diskuterar vidare kring begreppet identitet och betonar vikten av en personlig identitet:

... identitet är inte lika självklart förknippat med arbetet längre, utan att man aktivt söker en identitet själv...//... folk byter ju oerhört mycket, man söker sin identitet mycket aktivt själv. Och jag tror att jag på något sätt vill skydda mig lite från att helt uppslukas av en yrkesidentitet... //...jag vill att den stora delen av min identitet ska vara vad jag är personligen, inte yrkesmässigt...

Anna menar också att det förmodligen kommer att ta ett tag innan hon kommer att känna att hon kan fylla den roll som väntar henne. Hon poängterar även hur problematiskt det kan bli att skilja på en professionell yrkesidentitet och en personlig identitet, då yrkesidentiteten påverkar den personliga identiteten:

... att kunskapen kan man ju aldrig frigöra sig från, den kunskap man får under snart fem år, den finns ju där i alla situationer, oavsett om jag är på en privat arena eller en professionell...

Det är alltså inte alltid så lätt att göra en åtskillnad mellan sitt ”yrkesmässiga jag” och sitt ”privata jag”, även om man så skulle vilja. Yrkesidentiteten är en del av en, och en del som man bär med sig hela tiden. Giddens betonar just detta, att den sociala identiteten (här yrkesidentiteten) och den personliga identiteten ofta kan betraktas som nära förknippade med varandra. Inom den tidiga identitetsforskningen betraktades identitet främst som något varande snarare än något blivande, medan den senare forskningen snarare betraktar identitet

som en process. I Annas fall skulle man dock kunna uppfatta yrkesidentiteten som en roll att växa in i, för att sedan vara någorlunda stabil.

Lina, även hon en psykologstuderande, förklarar att hon betraktar yrket som en del av sig själv, även om hon betraktar det just som ett yrke snarare än något som hon brinner för:

... jag har ingen passion för psykologi, utan det är mer ett yrke. En del av mina vänner, inte många men en del, jobbar just med... ja men någon jobbar med design och någon gör... alltså lite mer sådana yrken där de lägger ner hela sin själ och sin tid, och älskar det på något sätt...

Lina menar att vänner till henne som har valt yrken av mer konstnärlig karaktär har lättare att förena yrkesidentiteten med den egna personliga identiteten. Själv förklarar hon att hon inte har valt att studera till psykolog för att detta är något som hon brinner för, utan ser det enbart som ett yrke snarare än en passion.

En annan respondent, Maria, som även hon är psykologstuderande, förklarar hur hämmande det ibland kan upplevas när man kommer in på yrkesvalet i samtal med nya människor:

... jag vill kunna ge råd utan att behöva tänka igenom det som om jag hade sagt det till en klient. Jag tror att jag hindras lite i min spontanitet när jag träffar andra människor, i att jag tänker att dem tänker att allt är väldigt genomtänkt...

Maria menar att hon inbillar sig att folk har en förväntan på henne att alltid vara psykolog, därför blir det viktigt att tydligt markera när man är sitt "yrkes-jag" och när man är sitt "personliga jag". Detta berör återigen Ahmadis begrepp om objektiv och subjektiv identitet. Maria menar att hon hämmas i sin subjektiva identitet av andras förväntningar och bild av hennes yrkesval, d.v.s. den objektiva identiteten. Att ha en yrkestitel beskriver hon som något praktiskt, något som säger vad man kan och hjälper en att hävda sig på arbetsmarknaden, snarare än att lägga något större värde i det.

Karin, även hon psykologstudent, betonar framför allt hur viktigt det är att vara medveten om att vi är olika som människor, även om vi skulle råka tillhöra samma yrkesprofession. Hon ser en fara med generaliseringar och känner en längtan efter att nyansera bilden. Hon betraktar yrket som en del av sig själv, men menar samtidigt att vi har så mycket mer som vi är än bara vårt yrke:

... att säga 'jag jobbar *som* psykolog, men jag *är* så mycket annat' ...

Det kan här uppfattas som att Karin vill lyfta fram den subjektiva identiteten framför den objektiva, och framför allt den personliga identiteten framför den sociala identiteten, med tanke på att yrket säger relativt lite om oss som individer då detta endast utgör en av många aspekter.

En annan respondent, Sofia, också psykologstuderande, anser att yrket och yrkestiteln säger något om individen, att det handlar om individen och hennes erfarenheter. Hon förklarar att hon ser yrket som en del av sig själv. I och med en lång utbildning har hon på något sätt påbörjat en process att växa in i en roll, tack vare allt det som hon har lärt sig. Hon menar också att det är viktigt att problematisera och provocera den typiska bilden av yrket som ofta framställs på ett visst sätt, och vill visa att variation existerar. Hon upplever det inte som problematiskt att betrakta sig själv som psykolog även utanför arbetet:

... jag är ju en annan i mina relationer än yrkesmässigt ändå... det vet jag att jag är. Det spelar inte jättestor roll ifall kompisar vet att jag är psykolog eller vill prata om psykologiska saker så kan jag göra det, men på ett kompisätt...

Sofia ser alltså inte några problem med att man bär med sig sin yrkesroll även utanför arbetet, men betonar ändå att det är viktigt att inte vara sitt yrke (eller att utöva det professionellt) privat. Hon gör därmed en åtskillnad mellan yrkesidentiteten och den personliga identiteten. Hon menar dessutom, i likhet med Karin, att det är viktigt att lyfta fram den personliga identiteten för att nyansera den objektiva sociala identiteten, alltså den bild som andra har om yrket.

Jenny, som är utbildad bibliotekarie och master- studerande, anser att yrket säger något om individen och bidrar till att folk ser en på ett visst sätt:

... och sen när man träffar folk, det är oftast första frågan man får 'vad gör du?' och 'vad jobbar du med?' ... pluggar man inte eller inte jobbar har man liksom ingen identitet...

Hon anser att yrkesidentiteten och yrkesrollen nästan blir en del av den personliga identiteten, lite beroende på vilket yrke man har. Hon menar vidare att detta säkerligen blir viktigare i vissa kretsar än andra, och då framför allt bland högutbildade. En konsekvens kan dock bli att folk ändrar stil och bara vill prata om jobb hela tiden, att yrket dominerar den personliga

identiteten på något sätt. Tillhörigheten med andra inom samma yrkesprofession upplever hon som något positivt. Hon menar att hennes yrkesidentitet kan skina igenom även privat, men hon ser ändå inget problem med att vara sitt yrke även utanför arbetet:

... jag tror nog att jag är rätt mycket bibliotekarie, eller vad man ska säga, även privat. Min sambo kan säga det 'nu har du den där bibliotekarierösten igen, den som du har när du jobbar', om jag säger till honom när han har fel (skratt)...

*

En yrkestitel säger någonting om oss och påverkar hur andra uppfattar oss. Några respondenter betraktar yrkestiteln som viktig och betydelsefull för den personliga identiteten då yrket är en del av oss, medan andra respondenter väljer att inte lägga lika mycket värde i yrkestiteln då de menar att vi är så mycket mer än vårt yrke. Det viktigaste blir kanske snarare vad yrkestiteln medför än själva titeln i sig, såsom t.ex. en position på arbetsmarknaden och därmed även i samhället, samt tillhörighet med en yrkesprofession. Trots att många framställer yrket och yrkesrollen som viktig verkar den personliga identiteten vara minst lika viktig, kanske främst med tanke på att den personliga identiteten säger något om vilka vi är utanför arbetet som faktiskt bara är en aspekt av vår tillvaro. Sociologerna Anthony Giddens och Ulrich Beck menar att vi idag lever i en tid som för individen innebär fler möjligheter men samtidigt ökade krav, än för tidigare generationer. Detta kräver idag reflektion i större grad än tidigare. Såväl respondenter som litteratur inom ämnet menar att det idag är svårare att skapa en egen identitet, med tanke på att vi inte längre lägger lika stor vikt vid vårt yrke som tidigare generationer. En viktig uppgift för individen blir därför att utifrån sin yrkesroll och sin privata personlighet skapa en önskad personlig identitet.

5.2 UTBILDNING OCH VÄRDERINGAR

När det kommer till utbildning och utbildningens ämnesinriktning har den studerande idag många valmöjligheter. När det kommer till utbildningens längd har den studerande däremot inte mycket att säga till om, vilket innebär att många studerande idag upplever den tydliga förändring som har skett genom den förlängda utbildningstiden. Det pågår diskussioner kring ämnet utbildning, och en del menar att klass fortfarande spelar en avgörande roll för både tillgång och tillgodogörande av högre utbildning (Gillberg, 2010).

5.2.1 Unga vuxna som ”utsatt” grupp

Denna förlängda period av att vara ung vuxen utan att egentligen vara helt etablerad på arbets- eller bostadsmarknaden har bidragit till att allt fler väljer att vänta med familjebildning. En annan förklaring är kvinnors inträde på arbetsmarknaden och karriärmöjligheter. Barn och familj samt karriär kan för en del upplevas som svårt att kombinera. En konsekvens av denna utveckling är att det har blivit svårare för unga vuxna att etablera en ”vuxen” identitet. Dagens övergång från utbildning till arbete, d.v.s. inträdet på arbetsmarknaden, präglas av en ökad risk för marginalisering för unga vuxna. I synnerhet gäller detta unga vuxna från traditionella arbetarklassmiljöer. Risken att bli arbetslös, att inte komma in på arbetsmarknaden eller att inte ha rätt kontaktnät, är fortfarande kopplad till klassbakgrund och övriga sociala villkor. Generellt sett är det idag svårt att likna inträdet på arbetsmarknaden vid en linjär process, då denna övergång ofta innebär många tillfälliga arbeten under otrygga villkor (Gillberg, 2010).

5.2.2 Utbildningens betydelse för individen och hennes identitet

I studien visade det sig att samtliga respondenter kommer från mer eller mindre akademiska familjer, där värderingar om studier funnits med under uppväxten på ett eller annat sätt. På det viset blev det för många ett naturligt steg att börja studera, inte något som man nödvändigtvis behövde reflektera över. Frågan var alltså inte huruvida man skulle börja studera eller inte utan snarare *vad* man skulle studera, om detta inte redan var givet. Ett mönster som gick att ana var en tydlig målmedvetenhet när det handlar om studier, även om yrkesvalet för vissa inte varit lika självklart som för andra. Utbildning framställs av många som något viktigt för den egna personliga utvecklingen, men även för att trygga den egna framtiden. Utbildning skulle här, utifrån Giddens begrepp om kolonisering av framtiden, kunna betraktas som ett viktigt inslag i en strategisk livsplanering som, enligt Giddens, är nödvändig för att individen ska kunna känna sig säker i sin identitet.

Sofia beskriver utbildning som något mycket viktigt, något som påverkar hur livet i övrigt kan komma att utvecklas:

... jag tror också att jag har med mig en bild av att det är beroende av utbildning hur bra livet blir...//... och sen också att det är en position, en position i samhället...//... vägen till en bra lön och få jobba med någonting som man tycker är roligt och att få leva ett liv som man vill, då är utbildning vägen dit...

Hon betraktar alltså utbildning som nyckeln till ett lyckat liv, en bra alternativ väg för att få en önskad position i samhället. Detta kan alltså ses som ett tecken på att Sofia, liksom många andra unga vuxna kvinnliga akademiker, betraktar utbildning som mycket viktigt. Samtidigt som utbildning kan betraktas som vägen till en önskad karriär och utgöra en del av en mer eller mindre strategisk livsplanering, kan utbildning även bidra till en mer realistisk och nyanserad bild av individens valda yrke. Detta är något som flera respondenter håller med om. I takt med att bilden av yrket nyanseras under utbildningens gång, tenderar även förväntningar att förändras kontinuerligt.

Lina diskuterar kring ämnet förväntningar och menar att det i glappet mellan utbildning och arbete kan uppstå lite skräckblandade förväntningar:

... nu är det mer skräckblandade förväntningar för att jag är färdig snart...//... mina förväntningar är väl väldigt höga fortfarande. Ja, det handlar om vad man gör det till. Man får prova sig fram och försöka formulera som man på något sätt valde det från början, försöka återgå till 'vad var det som lockade egentligen, varför sökte jag den här utbildningen och vad var det som lockade med det?'...//... det är det som inspirerar en, och det är det som ger en glädje och då är det nog ganska viktigt tror jag att hitta det...

Lina menar att det ibland kan vara nödvändigt att återgå till frågan vad det var som från början motiverade henne till att börja studera till sitt valda yrke och påminna sig om detta, för att finna inspiration och en egen inre drivkraft till att arbeta. Detta betyder att hon, i likhet med litteratur inom ämnet, betonar vikten för individen att finna egna inre drivkrafter för att arbeta.

5.2.3 Samhälleliga normer blir individuella val

Samtliga respondenter verkar betrakta utbildning som något positivt, även om inte alla anser att det är en nödvändighet för att kunna skapa ett bra och önskvärt liv. Många betonar dock ändå "trycket" från samhällets sida, att samhället framställer utbildning som något positivt eller rent av nödvändigt. Lina är en av dem som upplever utbildning som något högt värderat i samhället:

... ja, det är alltid bra, femåriga utbildningar är alltid bra tycker folk, verkar det som. Det värderas högt. Jag hör aldrig någon som tycker att jag har gjort... valt fel...//... och alla är utbildade, båda mina föräldrar... det har inte ens varit ett alternativ att inte göra det på något sätt. Så frågan var väl vad jag skulle studera snarare än om jag skulle studera. Eh... och hela samhället... på något sätt så ska man plugga idag, det är mycket mer vedertaget...//... eller liksom, det är någon slags samhällstrend, man pluggar vidare...

Hon liknar utbildning vid en samhällstrend, något som snarare uppmuntras än ifrågasätts. Detta visar att Lina upplever studier som något vanligt i dagens samhälle och något som folk ser positivt på, vilket kan bidra till att valet att börja studera för många upplevs som självklart och därför inte kräver mycket reflektion. Jenny instämmer i detta, att utbildning är något som uppmuntras och nästan blir nödvändigt i dagens samhälle:

... jag insåg snabbt att på arbetsmarknaden känns det som att du behöver en utbildning...
//... du måste ha någon sorts examen...//... det var många som sa det när jag började arbeta som biblioteksassistent, så var det många som sa 'fastna inte här som vi har gjort, utan plugga vidare, du tjänar på det'...

5.2.4 Egna och andras förväntningar och värderingar

Några respondenter kom även in på svårigheter som kan dyka upp i det kommande yrkeslivet när det handlar om att möta andra människors förväntningar. Maria diskuterar kring svårigheter som kan uppstå i mötet med klienter då man som ung kvinna ska etablera sig på arbetsmarknaden som nyutexaminerad psykolog:

... jag har tänkt ibland att jag hade önskat att jag var lite äldre, med tanke på yrkets karaktär, det är ju så att man kan ha rätt mycket användning av livserfarenheter eller så, det enda man går in med är sin utbildning. Tänker också att det har att göra med hur man blir tagen på allvar...//... för det är väl inte alla som kommer ta en på lika stort allvar. När man träffar människor som kanske är i medelåldern, så blir ju många så... eller det kan ju skapa sådana tankar hos folk. Och jag vet att jag ibland har hört att 'man kan inte jobba med barn om man inte själv har barn'... ja, men lite så...//... samtidigt så är det väl så i samhället att det är mycket man ska hinna med innan man börjar skaffa familj och så...

Maria beskriver alltså dilemmat med att som ung nyutexaminerad psykolog kunna bli tagen på allvar, samtidigt som det finns vissa normer i samhället som menar att man idag ska hinna med mycket medan man är ung och innan man bildar familj. Hon resonerar alltså inte enbart kring den subjektiva identiteten, hur hon ser på sig själv, utan även vikten av hur hon kommer att bli betraktad och uppfattad av andra genom den objektiva identiteten. Men trots vissa farhågor, har de flesta respondenter hittills ändå överlag fått positiva reaktioner från andra när det kommer till deras yrkesval. Precis som de övriga respondenterna kommer även Karin från en familj där utbildning är något av en tradition:

... det är ändå det som är normen lite, så därför är de uppmuntrande, men det blir ju ingen jättestor grej av det heller, för det är lite så det ska vara...

Karin beskriver hur familjen och omgivningen har varit uppmuntrande i hennes val av studier och yrke, samtidigt som det inte blir några större reaktioner med tanke på att hon följer

familjens och släktens tradition genom att studera. Detta kan förklara hur studieval och yrkesval kan avdramatiseras då individen följer det som är normen. Det kan även uppfattas som så att uppmuntran från omgivningen sannolikt kan underlätta en förening mellan individens olika sfärer, vilket i sin tur kan bidra till att forma hennes upplevelse av sig själv och därmed hennes personliga identitet.

5.2.5 Värderingar som går i arv

Trots att samtliga respondenter verkar besitta en inre drivkraft och relativt höga förväntningar på det kommande yrkeslivet, som tillsammans har motiverat dem till att börja studera, är det svårt att bortse från att många är präglade av föräldrarnas eller övriga släktens värderingar och akademiska tradition. Detta beskrivs dock inte som något tvång, eller något som framställs på ett negativt sätt, utan istället att deras egen reflektion har kunnat fokuseras på ämnesval snarare än på frågan om huruvida de skulle börja studera eller inte. Många beskriver det hela som något *naturligt*, ingenting som man funderade på utan helt enkelt något självklart.

Sofia, som är den enda av studiens samtliga respondenter som idag har egna barn, beskriver också hur viktigt det blir för henne att föra vidare sina värderingar till sina barn då utbildning är något som hon värderar mycket högt:

... det skulle kännas konstigt om de inte ville läsa vidare...//... det skulle vara lite av misslyckande liksom (skratt)...//... för det tänker jag också handlar mycket om min familj och det jag har i mig. Det handlar om någon slags bildning...

Detta kan förklara att studier inte bara blir viktiga för individens egen del, utan även för att inspirera och motivera andra att börja studera. Om individen själv upplever studier som en naturlig och självklar del av livet, kan detta även bli något viktigt att föra vidare till sina barn. Att barn till akademiker väljer att börja studera verkar alltså inte väcka några större reaktioner, då detta är något de förväntas göra, utan reaktionerna kanske snarare uppstår då barnen bryter mot traditionen och väljer att inte studera vidare på högskole- eller universitetsnivå.

*

Litteratur inom detta ämne visar att klass fortfarande, i viss mån, är förknippat med möjligheterna att tillgodogöra sig högre utbildning. De flesta av studiens respondenter

kommer från akademiska familjer där högskole- och universitetsstudier är något som värderas högt. I och med att respondenterna under deras uppväxt har blivit medvetna om familjens eller släktens värderingar har det blivit ett självklart val att börja studera. Detta innebär att respondenterna inte har behövt reflektera över huruvida de skulle börja studera eller inte. Däremot blir det ofrånkomligt för individer i dagens samhälle att reflektera över utbildningens ämnesinriktning, med tanke på att detta oftast inte är givet och p.g.a. det breda utbudet som erbjuder oändligt många valmöjligheter. För vissa respondenter visade sig val av utbildning vara mer självklart än för andra. Samtidigt som respondenterna, mer eller mindre, har upplevt positiva värderingar hemifrån vad gäller akademisk utbildning, menar en del att liknande värderingar även råder generellt i samhället. Respondenterna och litteraturen visar att den sociala kontexten, individens bakgrund, i alla fall till viss del påverkar individens studieval. I slutändan är det dock individen själv som fattar beslutet att verkligen börja studera. Det är dessutom individen själv som tvingas fatta beslutet om ämnesinriktning, alltså att själv välja ett yrke som går att förena med den egna personligheten.

5.3 ARBETE

Det är inte svårt att förstå att arbetet påverkar våra liv. Olika arbetsförhållanden påverkar hur vi uppfattar världen och hur vi organiserar våra liv. Genom industrisamhällets framväxt och samhällets utveckling har synen på arbete förändrats. Förutom arbetsförhållanden och löner har det med tiden även blivit viktigt att uppmärksamma arbetets innehåll och mening (Gillberg, 2010).

5.3.1 Individualiseringstesen och arbete

Individualiseringstesen syftar till att förklara att vi idag, i högre grad än tidigare, måste konstruera egna personliga gränser, planera och genomföra samt ta ansvar för både arbete och familjeliv. Med tiden har individen fått ett ökat ansvar i samband med sina handlingar i arbetslivet. Den enskilda individen blir därmed ansvarig för sin egen roll i systemet, samtidigt som denna roll måste förankras i den egna personen. Individens val i arbetet måste därför motiveras med hänvisning till den egna moraliska föreställningen om vad som är rätt, samtidigt som valet måste spela en funktionell roll i samhället. En tänkbar konsekvens kan då bli att allt fler på arbetsmarknaden känner ett behov av att kunna förena olika livsprojekt, att arbete och familjeliv samt fritid på något sätt måste kunna kombineras. En annan konsekvens skulle kunna vara att arbetet i högre grad blir ett instrument för självförverkligande och i sig blir det dominerande livsprojektet (Gillberg, 2010). Ulrich Beck diskuterar i samband med

detta ämne begreppet klass, och det han kommer fram till är att klass som kollektiv identitet har försvagats samtidigt som ojämlikheten består. Han menar att det snarare är relevant att tala om ett individualiserat klassamhälle, där individen på grund av arbetsmarknadens omstrukturering till följd av globaliseringsprocessen står allt mer ensam utan att kunna förlita sig på tidigare kraftfulla kollektiva gemenskaper. De sociala riskerna individualiseras och den enskilde får bära ett allt större ansvar för sin egen välfärd och trygghet. En ny relation kan sägas ha uppstått mellan individen och samhället där individens ansvar, men också i viss mån frihet, har ökat på bekostnad av den trygghet som tidigare kollektiva gemenskaper utgjorde (Beck, 1992).

Medan en del av arbetskraften i allt högre grad tvingas konstruera och ta ansvar för de ramar som styr det egna arbetet, utsätts en annan del av arbetskraften för allt kraftigare regleringar och kontroll. Detta kan beskrivas i termer av en ökad polarisering på arbetsmarknaden som innebär att olika grupper arbetar under mycket olika villkor. Individualisering tycks ändå vara en effekt som på olika sätt genomsyrar människors liv oberoende av var på arbetsmarknaden man befinner sig. Även om vissa konstruerar sina egna ramar och arbetsvillkor, medan andra är hårt styrda och kontrollerade, så tycks ansvaret för om man skall lyckas eller inte i allt högre grad falla tillbaka på den enskilde (Gillberg, 2010).

5.3.2 Arbetets betydelse och funktion

Samtliga respondenter har det gemensamt att de alla strävar efter ett arbete som fyller en betydelsefull funktion. Aspekter som att kunna hjälpa andra och göra nytta i samhället framställs som centrala, men även aspekter som att själv uppleva arbetet som givande och meningsfullt för egen del. Andra förväntningar är att arbetet på något sätt ska förbli spännande och varierande, samt bidra till ett livslångt lärande. Detta kan jämföras med det som Friberg kallar för inherent drivkrafter, d.v.s. att arbetet i sig upplevs som belönande ur individens perspektiv. Anna beskriver hur viktigt hon tycker att det är med ett arbete som känns givande, självvalt och kul:

... absolut få ut någonting, bli uppfylld av arbetet. Och det vet jag att jag blir av att lyssna på människors berättelser och att på något sätt få vara en del av processen, läkningsprocessen ...
//... jag kommer ut ibland ur terapirummet och känner att färgerna är så jäkla mycket starkare och att jag verkligen blir så hoppfull inför allting och sådär. Det tror jag är en viktig kick att få ibland...//... alltså det bästa är ju, tycker jag, om yrket känns på något sätt som en hobby, alltså att det är så pass roligt för en så att man i princip hade kunnat göra det en dag i veckan gratis...//... att det ska kännas som någonting som är så självvalt och kul...

Vidare förklarar Anna att hon lockas av att få arbeta med olika saker, att bredda sin kunskap och erfarenhet snarare än att göra karriär inom ett visst område. Tanken på att sträva efter att göra just karriär är något som hon tar avstånd från och inte betraktar som viktigt för egen del.

Till skillnad från Anna, som värdesätter bredden i yrket mer än djupet, verkar Sofia mer intresserad av att fördjupa sin kunskap inom ett visst område. Det handlar för hennes del mycket om nytänkande och att vara lite drivande:

... ja, man kan nog säga att det är ganska mycket fokus på det här vårdande i yrket, att finnas till för andra och så där... så att man vårdar och hjälper, yrket består ju mycket av det. Och man kan säga att det är min syn på... det här att ha kul, att göra någonting för min egen skull också...//... ja, att det finns olika sätt att vara psykolog på...//... kanske har jag nog också lite så där att jag skulle vilja göra något... lite extra, någonting...//... driva någonting på något sätt eller utveckla någonting av det man jobbar med...//... och få lite utmaning i det...

Trots att Annas och Sofias mål skiljer sig lite åt har de ändå gemensamt att de båda värdesätter ett yrke som inte bara innebär att de kan bidra med något, utan även att de själva kan få ut något givande av det för egen del. Det blir tydligt att den inherenta drivkraften värdesätts högt, att individen upplever arbetet i sig som belönande, även om respondenterna råkar ha lite olika syn på sina mål. Även Jenny betraktar det som viktigt att hennes arbete betyder något för andra och henne själv:

... det betyder jättemycket för mig att jobba och att känna att det man gör betyder någonting, för en själv och för andra. Och inte att känna att det man gör, det hade vem som helst kunnat göra...

Genom att bidra med något som inte vem som helst kan bidra med blir Jenny viktig och hennes arbete meningsfullt. Vidare förklarar hon hur viktigt det blir med variation och vidareutveckling under yrkeslivet:

... jag hade nog tyckt det vore kul att byta, men att kanske hålla sig kvar i samma yrkeskategori och samma förvaltning...//... man kan ju få en ny tjänst inom samma arbetsplats, och det är ju en typ av vidareutveckling. Så, något sådant kan jag tänka mig...//... men som det är nu så känns det inte att jag skulle vilja sitta och göra samma sak i hela mitt liv...

En viktig aspekt, förutom att arbetet ska vara givande, är alltså att arbetet är varierande eller att möjligheter finns till vidareutveckling. Samtidigt som många positiva aspekter med arbetet lyfts fram, uppmärksammar Anna faran med de risker som även ett roligt och givande arbete kan bidra till:

... jag tror att det är jätte viktigt att försöka hålla sig rätt så medveten om var man sätter sina gränser, för jag tror att det är en fara med att tycka om sitt arbete, att man märker aldrig när man gör för mycket av det då, utan alldeles för sent märker man på något sätt att man har lite köpslaget med djävulen sådär...//... engagemanget är ju alltså A och O, att man är engagerad i det man gör just för att inte tröttna på det. Men samtidigt kan ju engagemanget suga med en i någonting som man inte kan hejda och så...

Det handlar alltså om en viktig balansgång mellan ett engagemang för sitt arbete och en gränsdragning mellan arbete och privatliv. En gränsdragning är för Anna nödvändig för att hon inte ska riskera att hennes engagemang blir större än vad hon som individ mår bra av.

5.3.3 Den ekonomiska aspekten

I denna studie menar samtliga respondenter att de inte har drivits av den ekonomiska aspekten vid val av utbildning och yrke (eller vid sökande av jobb längre fram), men trots detta framställs inte lönen som helt oväsentlig. Efter viss eftertanke visar sig lönen ändå vara relativt viktig, framför allt då lönen kan betraktas som ett sätt att visa hur ett yrke värdesätts. Anna utvecklar detta resonemang:

... det var ju faktiskt inte alls mitt beslut, mitt avgörande beslut, att börja på psykologprogrammet, för då visste jag inte ens vad en psykolog tjänar...//... det måste absolut finnas en rimlighet i lön för att jag ska tycka att det är okej. Men att jag skulle jaga slantar så där på något sätt och byta jobb för pengarnas skull det har jag jättesvårt att föreställa mig, men jag är beredd att kämpa för att få en lön som passar vad jag på något sätt... de åren jag har lagt ner på min utbildning och vad jag tycker att jag på något sätt är värd...//... det sätter absolut en stämpel på hur man förhåller sig till den professionen, och absolut handlar det också om det, att jag måste ta ansvar för psykologkåren som sådan, som jag är en del av. Att vara stark och modig nog att inte ta vilka skitjobb som helst och sådär...

Främst betonas normativa och inherent drivkrafter som dominerande, ingen av respondenterna säger sig drivas av den ekonomiska aspekten. Pengarna i sig är inte det viktigaste, men de blir ändå indirekt viktiga i och med att de signalerar hur yrket värdesätts. Det handlar alltså snarare om den status och det värde som lönen signalerar, än pengarna i sig. Maria diskuterar detta i samband med en aktuell diskussion om låga löner:

... alltså det säger någonting om status, så det handlar kanske mer om det egentligen, alltså psykologernas värde ute på arbetsmarknaden snarare än att vi ska få några tusen till...

Maria menar, i likhet med Anna, att lönen inte främst handlar om pengarna i sig, utan att lörens funktion snarare blir att signalera yrkeskårens värde på arbetsmarknaden då den säger någonting om yrkets status. Det handlar rätt mycket om att markera, visa och påverka sitt yrkes status och värde. Sofia förklarar hur hon ser på det här med ekonomins betydelse:

... om jag hade velat ha ett riktigt välbetalt jobb hade jag inte valt att bli psykolog...//... lönen är viktig, men det är beroende av min kompetens, inte vad jag har offrat eller någonting. Med utbildningen då, nu vet jag att det här är lite avvikande, men för mig... jag känner mer att det är ett privilegium att jag har kunnat plugga i fem år utan att behöva betala för det. Jag behöver bara betala för mitt liv, men inte någonting utöver det, och det är lyxigt för mig, snarare än att samhället ska betala tillbaka, utan det känner jag inte alls. Jag känner mig bara tacksam för att det går att utbilda sig så pass mycket i det här samhället...//... men lönen är viktig för att den utgår från kompetensen, jag har ju lärt mig mycket under de här åren...

Sofia upplever framför allt en tacksamhet för att hon överhuvudtaget har haft möjlighet att kunna studera. Lönen är sekundär, men blir viktig i det avseendet att den ändå bör vara förknippad med kompetensen då hon har lärt sig mycket under utbildningens gång. Även Jenny diskuterar kring synen på ekonomins betydelse:

... det har varit mer vilka chefer man känner till och rykten överlag, om man känner någon som jobbar där och vad de tycker. Det är mer sådant faktiskt, den arbetssociala miljön än lönen...//... men man kan ju också säga att om ekonomin inte spelar någon roll, varför då utbilda sig överhuvudtaget när jag hade min assistenttjänst? Så på så sätt spelar ekonomin roll, dels för att jag liksom visste att jag får ju mer nu när jag är utbildad bibliotekarie...

Det är tydligt att ekonomin i Jennys fall inte har varit det primära vid val av utbildning, men att det kanske ändå har spelat in och har en viss betydelse med tanke på att hon ändå har valt att utbilda sig. Hon menar också att hon under utbildningens gång har blivit mer medveten om vad folk tjänar och därför vad hon själv kan begära när hon börjar arbeta. Detta kan alltså betraktas som en kombination mellan normativa samt inherent drivkrafter och den ekonomiska aspekten, där den ekonomiska aspekten troligtvis har påverkat Jenny i hennes val att börja studera även om detta inte har varit den avgörande faktorn.

*

Arbete kan skapa både möjligheter och begränsningar för individen. Oavsett vilket så utgör arbetet för många en viktig del av livet, en oundviklig sådan. Med tiden har det fokuserats alltmer på arbetets innehåll och mening, vilket verkar vara betydelsefullt även för studiens respondenter. Till skillnad från tidigare generationer är individen idag inte längre lika bunden till sin arbetsplats, vilket innebär att individen istället behöver fokusera på att vara flexibel och rörlig. Därför krävs det även inom detta område att individen reflekterar och tar ansvar i högre grad än tidigare. En etablering på arbetsmarknaden innebär inte automatiskt ett slut på reflektion eller strävan efter nya utmaningar. Många individer tenderar idag att värdesätta en

variation av erfarenheter och ett livslångt lärande i högre grad än den trygghet det innebär att ha en fast anställning på en arbetsplats. Detta förutsätter att individen är aktiv och ständigt reflekterar över sin egen situation och möjliga alternativ för att nå sina mål, för att därefter kunna fatta kloka beslut. Trots att samtliga respondenter menar att ekonomin är underordnad andra aspekter med arbetet, såsom normativa och inherenta drivkrafter, visar det sig att den ekonomiska aspekten inte är helt obetydlig ändå. Lönen blir främst viktig i det avseendet att den på något sätt signalerar i vilken grad yrket värdesätts.

5.4 ARBETE OCH FAMILJELIV

Innan kvinnorna hunnit etablera sig på arbetsmarknaden talades det oftast om arbete och fritid. Den typiska arbetande människan var en man, medan hemarbetet antogs skötas av någon annan. Med tiden har dock kvinnornas yrkesengagemang ökat rejält, samtidigt som männens engagemang har ökat vad gäller barnomsorg och hemarbete (Allvin, 2006). I samband med att allt fler kvinnor förvärvsarbetar och jämställdheten ökar, ställs därmed även allt fler män inför konflikten mellan arbete och familjeliv. Vad gäller den ekonomiska aspekten visar forskning att moderskap blir allt tydligare som orsak till låga löner bland kvinnor, då löneskillnader mellan könen minskar (Stanfors, 2007).

Många respondenter betonar vikten av ett givande arbetsliv, men än viktigare framställs privat- och familjelivet. Sofia diskuterar detta och förklarar hur hon ser på det här med arbete och familjeliv:

... jag tänker att man vill vara kvar på jobbet och göra mer, men att man då får dåligt samvete eftersom man inte är hemma med barnen...//... jag vill ju jobba 100 procent, men då är det ju förutsättning att det finns en pappa, eller låtsaspappa (skratt) som är hemma med barnen. Jag är inte beredd att jobba... att båda föräldrarna jobbar 100 procent och man knappt träffar barnen. Det behöver inte nödvändigtvis vara jag som är hemma med barnen. Ja, det är viktigt att barnen kan vara hemma en rimlig del av dygnet...

Sofia betraktar alltså arbetet högt, men detta får dock inte gå ut över barnen så att dessa drabbas negativt på något sätt. Detta kan relateras till den s.k. konflikt- och konkurrensmodellen som menar att individen har begränsad tid och energi att fördela åt de olika livssfärerna. Sofia förklarar vidare hur viktigt hon tycker att det är att barnen kan få möjlighet att spendera tid i det egna hemmet, även om hon själv inte nödvändigtvis måste vara den som är hemma med barnen.

5.4.1 Arbete och ”övrig tid”

Om man ser till hela livscykeln förvärvsarbetar kvinnor med högre utbildning mer än kvinnor med kortare utbildning. Kvinnor som i och för sig har utbildat sig länge, men som har valt traditionella kvinnliga utbildningar har visat sig ha en tendens att skaffa lika många eller till och med fler barn i genomsnitt än kvinnor med lägre utbildning. En förklaring till detta är att dessa yrken inte är utpräglade karriäryrken och att de är kvinnodominerande, om man tillhör någon av dessa kategorier innebär det därför inget större hinder i karriären att få barn. Ett avbrott är förknippat med relativt liten värdeminskning och man riskerar inte heller att avvika från uppsatta normer och yrkets typiska identitet. Yrken som erbjuder flexibla arbetstider och arbetsvillkor gör det också lättare att kombinera yrket med familjelivet (Stanfors, 2007).

5.4.2 Arbete vs familjeliv

Vid diskussion med respondenterna om familjelivets betydelse och roll, i jämförelse med arbetets, blev det uppenbart att samtliga respondenter värderar familjelivet högt. Trots att de allra flesta inte riktigt har kommit till den punkten i livet då de har bestämt sig för att bilda familj är familjelivet ändå något som betraktas som självklart, och något som därför finns med i framtidsbilden. Vad som hör till familjen behöver dock inte enbart vara barn och partner, utan bör även inkludera ursprungsfamiljen och släkten samt vänner.

Några respondenter betonar vikten av att vara närvarande i såväl arbetsliv som privatliv.

Maria är en av dem:

... jag vill ju kunna ge 100 procent när jag är på jobbet, och för att kunna ge 100 procent då tror jag det är viktigt att ta sig tid för sitt eget när man inte är där...

Något som respondenterna verkar sträva efter är en balansgång mellan arbete och privatliv, där båda sfärerna värderas högt. Maria diskuterar även hur hon upplever att många unga individer idag ser på arbete och hur en oroväckande utveckling bidrar till konsekvenser som inte alltid är till barnens bästa:

... jag tror det är väldigt mycket mer fokus på att man ska ha en karriär, och man ska förverkliga sina egna drömmar och så... vilket kan sjukt gå till överdrift ibland. Det tror jag inte är riktigt bra, men det får man förhandla med sig själv och så. Men jag tror inte att det är det som det alltid handlar om, utan det blir väldigt mycket 'för mig, för mig', någon slags 'egokultur' ...//... och sen när barnen kommer hem så ska mamma på yoga och sen ska pappa på det han ska, och sen kommer man hem och då har dem redan lagt sig. Det är väldigt mycket andra som ska ta hand om ens barn...

Även Sofia påpekar vilka orimliga, eller åtminstone konstiga, krav många har på livet idag, att många strävar efter allt på en gång. Många vill arbeta mycket för att tjäna mycket pengar samtidigt som de vill få till ett kvalitativt liv med småbarn, prylar och annat. Dessutom ska man vara lycklig och ha det bra mitt i allt. Denna problematik är något som Beck berör i sitt resonemang kring individualiseringen, nämligen att alla dessa valmöjligheter, som följer med denna utveckling som individualiseringen innebär, kan bidra till att vissa beslut upplevs som motstridiga då individen har en ambition att lyckas med flera intressen som drar åt olika håll. Sofia anser att den ekvationen, att lyckas med allt, är något orimlig och menar därför att man behöver göra vissa prioriteringar. Dessutom förstår hon inte riktigt problematiken med att kombinera arbete med familjeliv:

... vi pratar ofta om det att man ska kombinera jobb och familj. Men jag förstår inte riktigt det faktiskt. Det handlar ju bara om pengar, lite sådär. Är det svårt att få till så får man väl jobba mindre och då får man mindre pengar, visserligen, men har man valt att skaffa barn så har man valt att skaffa barn... och folk jobbar ju med småbarn hela tiden, och det funkar...

*

Ett senare synsätt som har tillkommit med tanke på arbetslivets förändring är den s.k. konflikt- och konkurrensmodellen, som utgår ifrån att varje individ har begränsad tid och energi för att få ihop såväl den arbetsmässiga som den personliga sfären. Många respondenter betonar vikten av att få tid till personliga intressen under övrig tid, just för att kunna prestera så bra som möjligt under arbetstid. Det viktiga blir för de flesta att få till en så bra kombination som möjligt mellan arbete och familjeliv, där de båda områdena betraktas som mycket viktiga. Samtliga respondenter verkar ha en relativt bestämd framtidsbild där familjelivet är centralt och ingen verkar känna någon större oro över möjligheten att kombinera arbete med familjeliv, då de utgår ifrån att de tillsammans med sin partner ska kunna lösa situationen. Samhällets utveckling med ökad jämställdhet innebär en större frihet och fler möjligheter för dagens förvärvsarbetande kvinnor att kunna kombinera arbete med familjeliv. Samtidigt innebär det ett större gemensamt ansvar, samt ökade krav på reflektion och planering, för de båda föräldrarna.

6 SLUTDISKUSSION

Den här studien hade till syfte att undersöka vilken betydelse arbetet och yrkesidentiteten har för unga vuxna kvinnliga akademikers personliga identitet. Studien inleddes med frågeställningar som:

- Hur ser unga vuxna kvinnliga akademiker på utbildningens och det betalda arbetets roll för deras identitetsskapande?
- Hur ser unga vuxna kvinnliga akademiker på möjligheten att kombinera arbete med privatliv?

För att kunna besvara uppsatsens syfte och frågeställningar genomfördes semistrukturerade intervjuer med sex kvinnliga akademiker som alla befinner sig i slutet av sin utbildning, antingen på sin sista eller nästsista termin. Fem av dessa är psykologstudenter, medan en är utbildad bibliotekarie och nu student på ett masterprogram. För att få en så övergripande uppfattning som möjligt av detta ämne utformades intervjuguiden på ett sätt så att aspekter som identitet, utbildning och arbete samt synen på att kombinera arbete med familjeliv skulle belysas.

Anthony Giddens och Ulrich Beck menar att den moderna tidsålder som vi idag lever i innebär fler möjligheter för samhällets individer men att detta kombineras med en minskad trygghet, ett ökat ansvar och därmed större krav på reflektion än tidigare. Individen står därmed mer eller mindre ensam med ansvar att själv fatta kloka beslut och att leva med dess konsekvenser. Det visar sig dock, enligt den kvalitativa empirin, samtidigt att det inte helt går att bortse från familjens, omgivningens och samhällets värderingar samt dess påverkan på individens val. Tidigare växte individen upp i ett redan givet sammanhang, vilket därmed inte krävde reflektion i någon större utsträckning. Idag tenderar individen att präglas av sin sociala bakgrund, rent värderingsmässigt, även om det ändå i slutändan är individen själv som måste hitta sin plats på arbetsmarknaden, och i samhället, och leva med konsekvenserna av sina val.

Resultatet och analysen visar att arbetet uppfattas som viktigt av alla respondenter, valet av en flerårig utbildning är ett av många tecken på detta. Utifrån Giddens begrepp om kolonisering av framtiden skulle man kunna betrakta utbildning som ett viktigt inslag i en strategisk livsplanering, något som kan bli viktigt för att individen ska kunna känna sig säker i sin

identitet då individen ställs inför många val. När det handlar om yrkesidentitetens förhållande till den personliga identiteten är detta något som uppfattas som mycket individuellt. Vissa menar att yrkesrollen och yrkesidentiteten integreras med den personliga identiteten, då den säger någonting viktigt om individen, medan andra betonar vikten av att utforma en mer eller mindre tydlig gräns mellan yrkesidentiteten och den personliga identiteten. De respondenter som betonar vikten av en tydlig gräns mellan arbete och privatliv menar att yrket endast utgör en aspekt av individens totala sammanhang, därför är den personliga identiteten den väsentliga då denna säger något om vem individen *egentligen* är. Ibland är det dock inte helt lätt att skilja på sin yrkesidentitet och sin personliga identitet, även om man så skulle vilja, då man faktiskt som person präglas av såväl utbildning som yrke. Det innebär en svårighet att helt frigöra sig från all den kunskap, samt de förhållningssätt, som man under flera år har tagit del av. Oavsett vilket resonemang individen står för verkar en återkommande åsikt i diskussionen om utbildning och arbete handla om känslan av att ha hittat "rätt". Synen på vilket värde man lägger i sitt arbete och sin yrkestitel tenderar att variera och betraktas som viktigare bland högutbildade. Något annat som betonas av flera respondenter är en önskan att nyansera den typiska bilden av deras yrke som många människor har, för att komma ifrån rådande generaliseringar. Detta kan tolkas som att respondenterna har en vilja att framhäva sin personliga identitet för att visa att en mångfald råder inom en och samma yrkesprofession, med individer som alla är unika.

När det kommer till arbetets funktion kan ett mönster skönjas bland respondenterna. Det är uppenbart att faktorer som blir viktiga är att kunna hjälpa andra och att ha en viktig funktion, med andra ord en plats på arbetsmarknaden och därmed även i samhället i stort. Arbetet handlar dock inte enbart om att man som arbetstagare vill kunna bidra och erbjuda andra sin kompetens och tid, utan det handlar även om att själv kunna få ut någonting givande för egen del. Normativa och inherenta drivkrafter verkar därför centrala i detta sammanhang, då dessa till stor del verkar bidra till en motivation hos individen att vilja arbeta. Detta är något som bekräftas även av litteraturen inom ämnet. Synen på arbete har med tiden förändrats och fokuserar idag till stor del på arbetets innehåll och mening. När det kommer till den ekonomiska aspekten blir den, enligt studiens respondenter, endast viktig i det avseendet att den säger något om hur yrket värderas av arbetsgivaren, men även på arbetsmarknaden i stort. Lönen blir även viktig då den bör spegla individens kompetens och grad av utbildning.

Idag är det många kvinnor som upplever det naturligt att kombinera arbete med familjeliv. Detta är något som även studiens respondenter betraktar som relativt okomplicerat. Dock bör kanske tilläggas att endast en respondent, av de sex intervjuade, har barn i dagsläget. Detta innebär att de övriga fem endast har kunnat reflektera över en eventuell framtida situation, i diskussionen om att kombinera arbete med familjeliv där barn finns med i bilden. Många betonar att yrket inte utgör den dominerande aspekten av deras liv och menar att familjeliv och relationer prioriteras högre, kanske för att individen inte längre är lika bunden till sitt yrke när det handlar om identitetsskapande i dagens samhälle. Andra betonar dock yrket som en viktig del med tanke på att yrkeslivet utgör en stor och relativt central del av en människas liv. Båda sfärerna värderas alltså högt, och det poängteras hur viktigt det är att få tid till det privata för att kunna prestera så bra som möjligt på sitt arbete.

Ett nytt synsätt är den s.k. konflikt- och konkurrensmodellen, som utgår ifrån att individen har begränsad tid och energi att fördela inom de olika livssfärerna. Detta är något som även respondenterna berör, just bristen på tid i dagens samhälle och vikten av att ha egen tid till intressen och återhämtning. I sitt resonemang kring individualiseringen varnar Beck för att alla dessa valmöjligheter som denna utveckling har medfört riskerar att bidra till att vissa beslut kan upplevas som motstridiga, särskilt då individen har en ambition att lyckas med flera olika intressen som drar åt olika håll. Med tanke på Becks resonemang kring detta kan det därför bli nödvändigt för individen att göra vissa prioriteringar, vilket i sig innebär en nödvändighet att reflektera och fatta beslut.

Studiens teoretiska utgångspunkt beskriver hur samhällets unga individer idag saknar den kollektiva trygghet som tidigare samhällen präglades av och menar att individer idag har betydligt fler valmöjligheter. Detta innebär en större frihet, samtidigt som denna frihet kombineras med ett större ansvar och krav på ett aktivt agerande. Trots att yrket idag kan betraktas ha fått mindre betydelse för individens personliga identitet än tidigare, och trots att arbetet endast utgör en aspekt av individens totala sammanhang, så verkar yrket ändå säga någonting viktigt om individen, inte minst då valet av utbildning tenderar att vara baserat på beslut som har krävt mer eller mindre noga eftertanke och reflektion.

REFERENSLISTA

Litteratur

- Ahmadi, N. (2000). "Kulturell identitet i gungning" I: Allwood, C. M. & Franzén C., E. (red.) (2000). *Tvärkulturella möten. Grundbok för psykologer och socialarbetare*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Allvin, M. (2006). *Gränslöst arbete: socialpsykologiska perspektiv på det nya arbetslivet*. Malmö: Liber AB.
- Angelin, A. (2009). *Den dubbla vanmaktens logik. En studie om långvarig arbetslöshet och socialbidragstagande bland unga vuxna*. Lund: Dissertations In Social Work.
- Aurell, M. (2001). *Arbete och identitet. Om hur städare blir städare*. Linköping: Tema Teknik och social förändring.
- Beck, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage Publications.
- Bekkengen, L. (2002). *Man får välja – om föräldraskap och föräldraledighet i arbetsliv och familjeliv*. Malmö: Liber AB.
- Eliasson, R. (1995). *Forskningsetik och perspektivval*. Lund: Studentlitteratur.
- Fredelius, G., Klein Frithiof, P. & Ursing, I. (1994). *Kvinnoidentitet*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Friberg, M. (1975). "Är lönen det enda som sporrar oss att arbeta?" i *Sociologisk forskning*, 13:1.
- Giddens, A. (1991). *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos AB.
- Giddens, A. (2003). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Gilje, N. & Grimen, H. (1992). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos AB.
- Gillberg, G. (2010). *Individualiseringens villkor. Unga vuxnas föreställningar om arbete och självförverkligande*. Utbildningsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för arbetsvetenskap vid Göteborgs universitet.
- Inglehart, R. (1990). *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. Princeton: Princeton University Press.
- Jenkins, R. (2008). *Social Identity*. New York: Routledge.
- Johansson, T. (2001). *Socialpsykologi – subjektivitet, överskridande och förändring*. Lund: Studentlitteratur.

- Lantz, A. & Friedrich, P. (2006). *Vägledning för rörlighet i arbetslivet*. Studentlitteratur AB.
- May, T. (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Stanfors, M. (2007). *Mellan arbete och familj – ett dilemma för kvinnor i 1900- talets Sverige*. Stockholm: SNS Förlag.
- Starrin, B. & Svensson, P-G (1996). *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Thomassen, M. (2008). *Vetenskap, kunskap och praxis. Introduktion i vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups.
- Thurén, T. (2005). *Källkritik*. Stockholm: Liber AB.
- Wilkinson, H. (1994). *No turning back; generations and the genderquake*. London: Demos.
- Ziehe, T. & Stubenrauch, H. (2008). *Ny ungdom og usædvanlige læreprocesser. Kulturell frisættelse og subjektivitet*. København: Forlaget Politisk Revy.

Intervjuer

- Respondent ”Anna” – 2010-04-19
- Respondent ”Lina” – 2010-04-21
- Respondent ”Maria” – 2010-04-22
- Respondent ”Karin” – 2010-04-27
- Respondent ”Sofia” – 2010-04-28
- Respondent ”Jenny” – 2010-04-29

Övriga källor

- SOU 2003:92 *Unga utanför. Slutbetänkande av utredningen om unga utanför*. Stockholm: Integrations- och jämställdhetsdepartementet.
- Universitet & högskolor – Högskoleverkets årsrapport 2010, Rapport 2010:10 R
- Vetenskapsrådet – <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (2010-04-10)

BILAGA 1 – INFORMATIONSMAIL

Hej!

Jag söker deltagare till en kvalitativ studie i ämnet socialt arbete vid Socialhögskolan i Lund, där jag under våren 2010 skriver min magisteruppsats. Uppsatsens syfte är att undersöka det *betalda arbetets betydelse för individers identitetsskapande*, och jag har valt att avgränsa målgruppen till unga **kvinnor i åldern 25-35 år** som antingen är i slutet av sin utbildning eller som nyligen har börjat arbeta efter akademiska studier.

Studien är som sagt kvalitativ, och jag ska genomföra ett antal semistrukturerade intervjuer. Jag söker alltså unga kvinnor i åldern 25-35 år som är intresserade av att ställa upp på en sådan intervju.

Enligt rådande forskningsetiska riktlinjer kommer du som vill delta i studien att avidentifieras i uppsatsen och därmed förbli anonym, och du har dessutom rätt att när som helst dra dig ur studien eller ångra din medverkan. Det insamlade empiriska materialet kommer endast att användas för detta forskningsändamål och kommer därför inte att lämnas ut i andra sammanhang.

Om du är intresserad, eller har några frågor eller funderingar, är du välkommen att höra av dig på telefonnummer eller mailadress nedan, och om du inte själv är intresserad av att bli intervjuad men känner någon som kan tänkas vara det får du väldigt gärna sprida informationen vidare!

Jag skulle uppskatta om du som är intresserad kunde höra av dig så snart som möjligt.

Med vänliga hälsningar

Christina Bernström,
socioonom och student på Socialhögskolan i Lund
Adressuppgifter

Handledare: Åsa Lundqvist,
docent i sociologi och lektor vid Socialhögskolan
Adressuppgifter

BILAGA 2 – INTERVJUGUIDE

- Vad studerar du/arbetar du med?

- Vad var det som motiverade dig till att börja studera?
  - faktorer inifrån
  - faktorer utifrån

- Har det alltid varit självklart för dig att studera just det som du studerar/har studerat?

- Vilka förväntningar har du på ditt framtida arbetsliv?
  - om du arbetar; vilka förväntningar hade du tidigare på din nuvarande arbetssituation och hur väl stämmer de överens med din uppfattning av ditt arbete idag?

- Är studier och arbete något som värderats högt i din familj eller omgivning (av dina föräldrar, syskon, släkt, vänner)?

- Hur skulle du beskriva dina mål i livet (d.v.s. vad betraktar du som viktigast)?

- Hur skulle du beskriva din syn på arbete (vilken betydelse detta har för dig)?

- Skulle du överväga att anpassa privatlivet efter ett visst arbete och vissa arbetsförhållanden, eller anser du att ett arbete främst bör anpassas efter privata förhållanden?

- Hur skulle du beskriva din syn på ekonomins betydelse när du tänker på studier och arbete (i vilken grad påverkar den ekonomiska aspekten ditt beslutsfattande)?

- Hur skulle du beskriva din syn på familjelivets betydelse och roll i jämförelse med arbetets?
  - möjligheten att kombinera arbete och familjeliv?

- Har du själv några övriga reflektioner som du skulle vilja tillägga?